

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Лазеба Є. С., аспірантка

Полтавська державна аграрна академія

Визначено сутність категорій “функція” та “функція менеджменту”. Розглянуто підходи щодо класифікації функцій управління. Розкрито зміст основних функцій та їх взаємозв'язок.

The essence of categories of “function” and “management function” are defined. The classification of management functions is considered. The content of the basic functions and their relationship are revealed.

Постановка проблеми. Для забезпечення ефективного керівництва підприємствами важливу роль відіграє правильне розуміння та застосування основних функцій управління. При виконанні тієї чи іншої роботи необхідно заздалегідь визначити, що потрібно в підсумку одержати, як організувати справу, мотивувати і проконтролювати його виконання. Це і є функції управління.

Актуальність дослідження функцій управління обумовлено багатоманітністю та неоднозначністю підходів вчених до трактування їх сутності та взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо визначення та класифікації функції управління є актуальною для провідних економістів, вчених та управлінців практиків.

Теоретичні та практичні аспекти класифікації функцій управління висвітлено у багатьох наукових працях. Так Й. С. Завадський у своїх дослідженнях пояснює сутність функції менеджменту та розрізняє серед них загальноорганізаційні, спеціалізовані, обслуговуючі. Він визнає класифікацію функцій з позиції суб'єкта менеджменту найпоширенішою [7, с. 52], тоді як Л.М. Бойко у своїх дослідженнях вказує на розповсюджену класифікацію з організаційно-технічного погляду [3, с. 18].

Планування як основну функцію управління називають та визнають Й. С. Завадський, М. М. Бурмака, Т. М. Бурмака, М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури [7, с. 53; 4, с. 35; 9]. Функцію лідерства (керівництва) виділяє у своїх дослідженнях Річард Дафт, пояснюючи її як використання впливу для мотивації працівників [5, с. 18]. Дослідники М. О. Беседін та В. М. Нагаєв вважають, що функція контролю дозволяє виявляти проблеми ще до того моменту, як вони перетворюються на кризові явища [2].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження категорії “функція”; розгляд підходів до класифікації функції управління; визначення основних функцій управління підприємствами, розкриття їх сутності та взаємозв'язку.

Викладення основного матеріалу. Управління розглядається як сукупність функцій, що сприяють досягненню цілей організації та збільшення прибутку.

У дослідженнях, пов'язаних з управлінням, відсутнє єдине визначення категорії “функції управління”. З одного боку, функція управління це певний вид діяльності, у процесі якого виконується вплив на об'єкт управління, вирішується задані цілі і завдання, досягається здійснення бажаної мети [6, с. 287].

Категорія “функція”, яка походить з латинського “function” (“відправлення”, “діяльність”), широко використовується у таких науках як математичі, психології, філософії, соціології, економіці та ін. Вона вживається в значенні обов'язку, певного виду діяльності, властивості, залежність однієї причини від іншої і т.д., а також відображає сутність і зміст управлінської діяльності на всіх рівнях управління.

Функція менеджменту – це види діяльності щодо об'єкту, які зумовлюються кооперацією та поділом виконуваної роботи серед управлінського персоналу. Кожна функція складається із послідовності взаємопов'язаних дій для виконання поставленої ролі управління [7, с. 51].

В сучасній літературі знаходимо безліч підходів щодо класифікації функцій управління, що пояснюється застосуванням різного роду критеріїв їх оцінки. Деякі автори вважають класифікацію функцій з позиції суб'єкта менеджменту найпоширенішою [7, с. 52], інші вбачають найбільш розповсюдженою класифікацію з організаційно-технічного погляду [3, с. 18], за якою виділяються загальні та специфічні функції управління. Загальні функції виділяються відповідно до етапів управління як процесу, тоді як специфічні – розрізняють насамперед за формою поділу процесу управління на складові частини.

Деякі дослідники розрізняють серед функцій менеджменту загальноорганізаційні (наприклад, виконання функцій керівниками організацій), спеціалізовані (здійснення завдань різними спеціалістами), обслуговуючі (що стосується обліку та звітності) [7, с. 52].

Деякі дослідники наголошують на важливості чотирьох функцій, які повинні виконуватися для ефективної діяльності організації. Це такі як, Producing results – виробництво результатів задля яких існує організація і які визначають її прибутковість, Administering – адміністрування для забезпечення ефективності, Entrepreneuring – підприємництво, яке забезпечує управління змінами, та Integrating – інтеграція, об'єднання елементів організації для забезпечення її діяльності на перспективу [1, с. 13].

Досліджуючи та систематизуючи наукові розробки вчених та практиків, вважаємо за доцільне доосновних функцій управління відносити планування, організація, лідерство (керівництво) і контроль (рис. 1).

Функція планування вважається однією з головних. Практично всі науковці в галузі управління визнають її. Планування передбачає прогнозування, постановку цілей та завдань, даючи відповідь на такі питання як: Що виробляти? Яким чином? Для кого? [7, с. 53]. Дана функція пов'язана з існуванням у нашому житті певного ряду стихійних процесів, які можуть з'явитися внаслідок природних катаклізмів, можливостей неконтрольованої поведінки особи та інших причин, котрі не залежать від діяльності людини. За допомогою планування ми будуємо схему впливу на об'єкт в майбутньому, а тому він не гарантує успіх управлінських рішень стовідсотково.

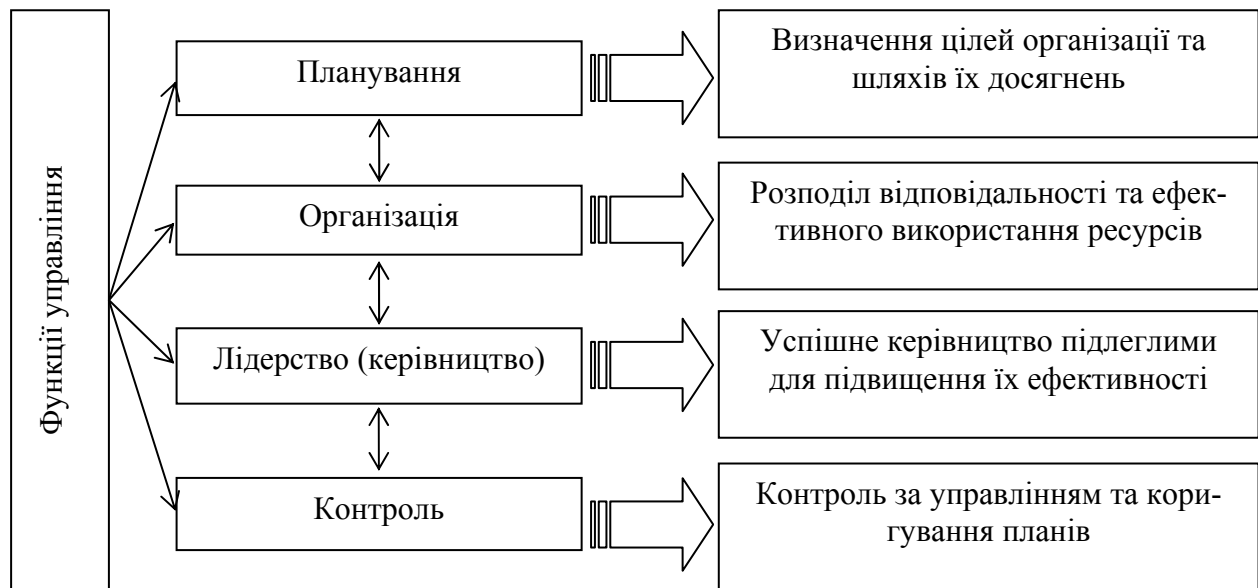

Рис. 1. Основні функції управління

Джерело: власна розробка

Засобами планування керівництво фірми встановлює головні напрямки та прийняття рішень, які забезпечують єдність цілей та завдань для всіх учасників процесу управління. Таким чином, визначається єдиний напрямок у діяльності підприємства для досягнення загальних цілей. Як зазначають, М.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоурі, планування повинно бути безперервним в силу двох аспектів. По-перше, діяльність організації продовжується після здобуття поставлених цілей, по-друге, постійна невизначеність майбутнього спонукає до регулярного перегляду уже побудованих планів та створення нових непередбачуваних, але необхідних в даний час планів [9]. При плануванні важливим є також ґрунтовна оцінка необхідних ресурсів для виконання поставлених завдань [5, с. 84].

Зміст функції планування передбачає реалізацію програми дій, створенню та розподілу завдань працівникам чи підрозділам фірми, їх взаємозв'язок між собою. Важливим тут є регулювання виконуваних робіт, що забезпечують чітку лінію слідування обраного напрямку функціонування підприємства [4, с. 35]. Якщо все ж таки відбулися відхилення від основного плану, то необхідно проводити коригування відповідно до поставлених цілей.

Організаційна діяльність є головним елементом систем управління. Функція організації – це процес систематичного коригування багатьох завдань і взаємовідносин між людьми, що їх виконують. Функція організації спрямована на реалізацію визначених на попередньому етапі планів. Організувати – це значить створювати структуру [9, с. 86]. Тобто, під організацією слід розуміти цілеспрямований вплив на колектив підприємства для створення механізму управління та взаємозв'язків у ній. Організаційна діяльність є головним елементом систем управління.

Важливим аспектом у процесі організації є делегування, а саме виконання робіт керівниками за допомогою інших осіб. Таким чином, успішні

управлінці поручають (делегують) повноваження своїм підлеглим. Головне в цьому зводиться до правильної організації роботи [2]. За допомогою делегування повноважень формуються відносини та посадові зв'язки працівників на підприємстві, які є основою для упорядкування діяльності підрозділів і забезпечують координування роботи підприємства.

Під делегуванням також можна розуміти як передоручення керівником оперативних завдань, які виникають випадково, своїм підлеглим. Основною специфікою є те, що делегування повноважень не є функціональними обов'язками працівників. Тому делегування більш подібне до прохання. Таким чином, делегування є інструментом управління, за допомогою якого керівник може отримати резервний час для вирішення інших, більш важливих, завдань.

Функцію лідерства (керівництва) виділяє у своїх дослідженнях Річард Дафт, пояснюючи її як використання впливу для мотивації працівників [5, с. 18].

Керівництво – це феномен, який виникає у системі формальних (офіційних) відносин, а лідерство – феномен, зароджений системою неформальних (неофіційних) відносин. Роль керівника визначена відповідно до цілей організації, а роль лідера виникає стихійно [8, с. 6].

Лідерство в меншій мірі стосується того, що ви робите, а в більшій – хто ви є. Лідер має працювати не на свої інтереси, проявляючи цинізм, а на виконання поставлених завдань підприємства. Лідерство відповідає на питання “Як бути?”, а не “Як виконати те чи інше?” [10].

Лідер відрізняється від гарного керівника не лише тим, що виконує управлінські функції, але є неперевершеним інтегратором. Лідер повинен створювати мотивацію для своїх підлеглих [1]. Мотивація це процес спонукання себе та інших до діяльності для досягнення цілей.

Мотивація полягає в тому, щоб працівники виконували свою роботу відповідно до делегованих їм обов'язків та поставлених планів. З точки зору школи наукового управління вважалось, що чим більше буде прикладатися зусиль щодо виконання певних завдань, тим більше буде виплачуватися грошей працівникам [9, с. 87]. Під мотивацією слід також розуміти внутрішнє спонукання до виконання обов'язків працівниками [2].

Мотивація передбачає формування ідеалів людини, реалізацію колективних потреб, підвищення рівня задоволення виконанням роботи, оцінку виконаної праці, впровадження різноманітних способів стимулювання до виконання обов'язків на найвищому професійному рівні [7, с. 56].

Вважаємо, що функція лідерства (керівництва) є функціонально необхідною для процесу управління підприємством.

Контроль є необхідним у всіх сферах життя людини. Функція контролю в управлінні визнається багатьма дослідниками. Вона дозволяє виявляти проблеми ще до того моменту, як вони перетворюються на кризові явища. Виділяють встановлення стандартів, виміру досягнутого у порівнянні із запланованим та коректування планів [2].

Під контролем розуміється зворотній зв'язок управлінського процесу, тобто приведення до нормально стану планів, які потерпіли крах. Контроль є

постійною профілактичною діяльністю управлінського процесу для нормалізації його діяльності. Керівник який бореться з порушеннями, шляхом застосування жорстких заходів та звільнення з роботи не є ефективним менеджером.

Контроль – це процес забезпечення досягнення цілей організації. Так як планування направлено у майбутнє, то така функція як контроль повинна передбачати та попереджувати зміни [9, с. 87].

У свою чергу контроль повинен бути об'єктивним, дієвим та систематичним. Доцільно також створення організаційних і соціально-психологічних умов для зменшення потреб контролю. Методами контролю можуть бути – аналіз, перевірка, самоконтроль, обстеження тощо [7, с. 57].

Отже, основні функції управління на практиці тісно взаємопов'язані одна з одною. Їх взаємодія забезпечує успішне функціонування підприємства у ринкових умовах незважаючи на зовнішні чи внутрішні чинники впливу.

Висновки. Обґрунтовано, що основними функціями управління є: планування, організація, лідерство (керівництво) і контроль. Вважаємо, що функція лідерства (керівництва) є функціонально необхідною для процесу управління підприємством. На практиці функції управління тісно пов'язані одна з одною. Їх взаємодія забезпечує успішне функціонування підприємства у ринкових умовах, незважаючи на зовнішні чи внутрішні чинники впливу.

Література:

1. Адизес И. Стили менеджмента – эффективные и неэффективные / Ицхак Калдерон Адизес ; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. – 199 с.
2. Беседін М. О. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант): Підручник. / М. О. Беседін, В. М. Нагаєв. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 496 с.
3. Бойко Л. М. Регулювання земельних відносин у сільському господарстві: монографія / Л. М. Бойко– К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 316 с.
4. Бурмака М. М., Управління розвитком підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі): [монографія]. / М. М. Бурмака, Т. М. Бурмака – Харків: ХНАДУ, 2011. – 204 с.
5. Дафт Р. Л. Менеджмент / Р. Л. Дафт. – СПб : Питер, 2003. – 832 с.: ил. – (Серия “Теория и практика менеджмента”).
6. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.
7. Завадський Й. С. Менеджмент: Management. / Й. С. Завадський. – Т. 1. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 543 с.
8. Кричевский Р. Л. Если Вы – руководитель... Элементы психологии менеджмента в повседневной работе./ Р. Л. Кричевский. – М. : Дело, 1993. – 352 с.
9. Мескон М. Х., Основы менеджмента: Пер. с англ./ М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури – М. : Дело, 1998. – 800 с.
10. Хессельбайн Ф. О лидерстве. Перевод В. И. Супруна. / Ф. Хессельбайн. – Н. : ФСПИ “Тренды”, 2004. – 184 с.